

SpD 9/5/99

Kuracja II

(1)

Żécé i przégode Remusa

Zwiercadło kaszubscié
(1922-1938)

(Fragmenty)

O zapadłym zômku, zaklętyj krolewionce
i trzech strasznych ukôzkach

/.../ Jedného dnia zbiérało sę na niebie na grzmot. Grubé i czôrné ławé chmur pobiegałë ze za lasu tak nisko, napité deszczem, jakbë na zémię spadnac chcałë. Na jezere lyszczalë widka, a nad jezorem stojalë chmuré żółté jak sarka. Na podniebiu wiodro grało.

Mój towarzesz pies Gniota sę bojoł, bo miôł rozum ludzci. Legł przé mie i zewôł. A jô czuł taką słabosc w gnotach, zem legł na wznak i zamknął oczë. A to bëło prawie pod ną korunowaną jarzëbiną.

Tej mie tak przészło na oczë, jak na jawie, że sobie jesz dzys wszëtko wdarzë, jakbë to bëło wezora:

Przede mną bieżeła rzeka zelono-modryj krôsë. Po pro-cemnym brzegu szedł w gorę biôły zômek. Scanë jego sę szklë-łë kaminiem biôłym jak smiég. Dach sę wspierôł na słu-pach wësocich, toczonëch w złoté podstôwci i w złoté głowice. Brama ze zelono-modrégo, przezérnégo jak woda kamienia dużym łęclem na ksztôłt łóz objimala wierzeje zło-té. Do brômë prowadzëlë stopienié szerocié, pańscié, krôs-nëmi dywanami wësceloné. Przed brômą, jak wartarze mocné, cëchë a wdałë, stojalë duże drzewa, obleczoné jigleną ze-lono-czôrną, jacich jô w žëcu nigdë nie widzôł. Przed

RSB 119/3

(2)

drzewami białym piaskiem scelę drogę do rzeki, a w rzecę
uzdróżłem głową w doł drudzi zómk i drudzi drzewa jak
w zwiercadle.

Ciej jestem się dziwował temu zjawisku, zaszczerzło na
rzecę i podpłynęło, jak zógodci z cudzego świata, dwa
wieldzi kołpie. Stanowiło się one naproczem mnie i dziwnymi
oczoma zdrzało. A w jich oczach stało pytanie i wiedzo,
jak skarb zatopiony w głębocim stawie czornego lasu.

Oczę w oczę z nimi uczułem z boku zew, chtëren
plęnął mnie do ucha miłszyj niż muzeka skrzępic i flętu.
A głos ten mówił:

- Wez mnie na rękona i przenies przez tę rzekę do
mojego zómku!

I uzdróżłem koł siebie panią wesocij urodę w su-
kniach ze złota i jedwabiu. A było mnie jednak, jakbim je
ju znół z widzeniô. A ciej jô na nią podniosł oczę, tej
jestem zawołał:

- Moc Bosko! Krolewionka, co ją smok strzeże!

Ko jô je widzôł w zielonym widze miesadzowym, ciej
jestem w staniu na moim biednym łozku płokôł nad nią i
nad moją skazoną godką.

A ona schylęła do mnie głowę, w jiej włosach krosę
dozdrzeniałego zętko szklęła się korona złotô, i rzekła:

- Znajesz mnie! A jô o tobie wiem wszętko. Nie bój
się, pastuszku! Wez mnie w rękona i przenies przez tę wo-
dę!

Tak jô zmierzęł ociem rzekę, plęnącą przede mną i
w nią, jak w zwiercadle, uzdróżłem siebie, Mały jô wē-
zdrzôł procę tyj postawnyj pani.

Nodzi moje bęle bosc a nogawice niżyj kolon obtroc-
kowanę. Wamps mój odemkły na piersach doł widzec koszulę
z warpu, a ta koszula nie była całô. Mój kłobuk na głowie
miôł durę a przez nie włosę węłożało, jak słoma z gnioz-

da warblowého. I widzôł jem siebie tacim małym, biednym i żorotnym przë tyj pësznyj i wdałyj krolewionce, zem ocze spuszcël na swoje bosë nodzi, bom sę wstëdzël.

Ale ona mie położëła biôłą rękę na głowie i rzekła głosem spiewnym:

- Przenies mie, chłopku, przez tę wodę. Zdrzëj na ten zômek wiëldzi i pëszny naprocem: Co jeden wiek ludzci on wëchodzy na jawę głëboko ze zëmi i zdaje na swojigo webowcë. Chto mie przeniese przez tę wodę do zômku ojców mojih, tego tam jak krola przëwitają. Wez mie tedë i zಾನies przez tę wodę. Bo jutro będze zapózdze. Jutro sę zapadną biôłë murë i spaniałë słupë, i wësoci dach, i złoto brama, a jeden dłudzi wiek człowieka minie na swiece, nim przemowic będę mogła.

Ale jô wiedno widzôł moję żorotną urodę w zwiercadle rzeci i-m sę wstëdzël.

Ale krolewionka mie dodôwała odwôdzi:

-Nie uwôzej na swoję małosc i żorotnosc. Wëstrzel ociem ku swojij gwiozdzce a udzërż serce do wiëldzi sprawë. Zdrzëj, jak pëszny ten zômek!

Ciej złoty mój bot postawię na jego stopienië, znikną borë wkoł a wërosną chatë szczestlewëch ludzy, co zdają zbawieniô, jak jich krolowô.

Wstanie niewiadomy swiatu lud, o chtërnym dzeje dôwno pisac oprzestałë i znowu pługami orac będze zëmię i zoglami jezdzec będze po wodach. Tej przëboczy sobie swiat, że lud taci zëł w czasach dôwno minionëch i dzewic sę będze, że znowu zëje.

A ciej jem cëcho słuchôł, krolewionka mowiła dalij:

- Znaję ciebie! Widzôł jes mie pod starzą smoka, jak płakałam nad mojim ludem i nad sobą. Bëłam niemową, ale dzysô móm wolë mowieniô. Udzërż ducha i wierz w swoję moc.

(4)

Tej jô oczë podniosł na lica krolewionci i zabôczël, że jem małym Remusem. A duch taci wstąpił we mie, zem znowu jał mierzëc oczoma drogę przez rzekę. Ale tej jem widzôł, jak z wodë ku mie dwigałë sę trzë ukozci, opoczne i straszne.

Ale krolewionka uchwęcëła mie za rękę i pocészala:

- Nie bój sę pastuszku! Nen stolim nadzi, co po sóm pas w wodze sę czaji, będze cę chcôł scygnąc na grunť rzëci, jimię jego Trud. A nen drudzi, co na grubym camrze pķënie po wodze a pësk mō jak dzenia, a oczë, z chtërnich biją zelone parminie: jimię jego Strach. Zdrzëj, jak skoro jego gładkō sę mieni we wszetcich krôsach tęgowëch. Czo, jak jego skrzydła szëtopierzowë biją o siebie, jak klekotci we Wieldzi Piątk. Nie bój sę, pastuszku, straszëdła tego, bo dobędzesz, bëles wierzël w swoję gwiozdę.. A widzysz tam tę białkë na kraju? - W bestrech ruchnach sedzy, nodzi pod siebie, jak krōwc. Na głowie mō muckę ze stoma zwoneczkami. Wiedno smieją sę jij oczë i gęba. Skorno zatrzëse głową, sto zwoneczków zabrzëczy. Widzysz, jak machywō prawą ręką, cëskając skarupë na wodę. A kōždy rōz, jak skarupę cësnie, zatrzëse głową, zazwoni zwoneczkami, zasmieje sę i wołō: Niewôrto! - Smieszne ukōzci przed twoje oczë czarzëc będze, bë cę do smiëchu dostac. Ale smiëc sę nie będziesz, bo swiętą sprawę mōsz przed sobą. Zdrzëj: podniosła w gorę pręt. Na prëce sedzy głowa małpë. I ju sę wali woz drabinowy, wieldzi, a na nim ładunk sana wesoci jak gora. Nie cygną go konie. Cygło z gałazci leszczenë rocznyj a zōprząg - szterë mëszi malé. A jednak woz jade! Przed tym płoszëdłem mij sę na bōcznoscë! - Nogorszë A jimie jego: - Niewôrto!

A jô to wszëtko widzacy nabrôł ducha i rzekł jem do swojij duszë: Terô weznę i przeniesę krolewionkë przez wodę, a niech sę stanie co chce!

I ukląkl jem i wzał obiema rękoma krolową i podniosł

Tej jô oczë podniosł na lica krolewionci i zabôczëł, że jem małym Remusem. A duch taci wstąpił we mie, żem znowu jał mierzëc oczoma drogę przez rzekę. Ale tej jem widzôł, jak z wodë ku mie dwigałë sę trzë ukozci, opoczne i straszne.

Ale krolewionka ushwëcëła mie za rękę i pocëszała:

- Nie bój sę pastuszku! Nen stolim nadzi, co po sóm pas w wodze sę czaji, będze cę chcôł scygnąc na gruft rzëci, jimię jego Trud. A nen drudzi, co na grubym camrze piënie po wodze a pësk mô jak dzenia, a oczë, z chtërnich biją zelone parminie: jimię jego Strach. Zdrzëj, jak skora jego gładkô sę mieni we wszetcich krôsach tęgowëch. Czo, jak jego skrzydła szëtopierzowë biją o siebie, jak klekotci we Wieldzi Piatk. Nie bój sę, pastuszku, straszëdła tego, bo dobędzesz, bëles wierzëł w swoję gwiozdcę. A widzysz tam tę białkë na kraju? - W bestrech ruchnach sedzy, nodzi pod siebie, jak krôwc. Na głowie mô muckę ze stoma zwoneczkami. Wiedno smieją sę jij oczë i gëba. Skorno zatrzëse głowã, sto zwoneczków zabręcocy. Widzysz, jak machywô prawã rękã, cëskajac skarupë na wodę. A kôzdy rôz, jak skarupë cëśnie, zatrzëse głowã, zazwoni zwoneczkami, zasmieje sę i wołô: Niewôrto! - Smieszne ukôzci przed twoje oczë czarzëc będze, bë cę do smiëchu dostac. Ale smiëc sę nie będziesz, bo swiętã sprawę môsz przed sobã. Zdrzëj: podniosła w gorę prët. Na prëce sedzy głowa małpë. I ju sę wali woz drabinowy, wieldzi, a na nim ładunk sana wesoci jak gora. Nie cygnã go konie. Cygło z gałazci leszczenë rocznyj a zôprzãg - szterë mëszi małë. A jednak woz jãdze! Przed tym płoszëdkem mij sę na bôcznoscë! - Nogorszé A jimię jego: - Niewôrto!

A jô to wszëtko widzacy nabrôł ducha i rzekł jem do swojij duszë: Terô weznę i przeniesę krolewionkë przez wodę, a niech sę stanie co chce!

I uklakł jem i wziął obiema rëkoma krolowã i podniosł

6

ję, jaż dzywno mie bëło, że we mie tyle mocë. Tej jem nogę pierszą postawił w wodę. I znowu uzdrzôł jem w nij siebie, jak w zwiercadle, tacim małym i niweką, żem zwątpił i czężor mie przemogł. Chyżem puscëł panią moją na zemię i westchnął:

- Krolewionko! Twój sługa je za biedny i za mały na taką robotę!

Wtëm z trzoscim wieldzim zômłk zapôdł sę w zemię. Z krzyciem zwątpieniô krolewionka zniknęła mie z oczu, a jô leżôł jak urzasły pod korunowaną jarzębiną. Cëmno bëło na swiece od chmur na pobiegłym niebie /.../

Jak Smierc klepała kosę za stodołą i jak Remus
sę dowiedzoł o robotach Ormuzda i Smętka
w dziejach kaszubscich

Wieczorem po roboce rzekł do mie Michôł:

- Na naszym pustkowiu Smierc kosę klepie!

- Jô wiem! - rzekę.

- Moc Boskô! - westchnął Michôł. - Komu namienioné, tego nie minie. Ta kosa nie tnie dlô naszym zôpolë, ale dlô smętorza w Lipnie.

W niedzielę, cieją naszym szëkowelë sę do koscoła, przëszła Marcyjanna i do mie rzekła:

- Ostanij, Remus, przë mie, bo mie straszno!

Tak jô ostôł, a ona, cieją jem przëszedł do czeladni, dała mie glëń chleba z masłem, jak za nëch lôt, cieją jem bëł jész knôpem a ona cidała na mie trampci i warząchewci. Tej ostawiła mie samého, a jô czuł, że ona jidze stopieniami w gorę, chdże no Straszek downij mieszkivôł.

To mie bëło wszëtko tak dzywno, że jô zaczął wzerac na nasz stary zegar, jakbë on mie mogł co powiedzec. Dzień bëł komudny i nieubëtny wiatrem. Las grôł a jezoro mu

wtorzëło, że szor dochodzëł do jizbë, jak wielgò piesniò żalobnò smutnégo swiata.

Za cile pòcerzy Marcyjanna zeszła i do mie tak powiedzała:

- Jidz do gorë, Remus, bo on bë rôd chcôł z tobą pogôdac.

Dzywno mie sę stało na taci słowa, alem sę wziął i szedł. Ciej jem skrzëpiący weszedł na stopyienie w gorę, tej jem uzdrzôł pod ustrzchą, na kozle zatchką, bronią rozmajitégo sztôłtu, jak mie no Michôł spominał. Ale moja uwôga bëła wiécyj zajëtò pitaniém:

- Cóz të za tymi dwiżkami uzdrzysz, za chtérnymi tyle lôt zamkły sedzôł Straszka? - Chtóz je ten "on", o chtérnym Marcyjanna rzekła, że chce ze mną gadac?

Z tacimi mëslami w głowie weszedł jem i pochwólëł Pana Boga. Odezwoł sę człowiek, leżący na bióły posceli. Blady wëzdrzôł jak scana a wëschrly jak drzôzga. Ale na skarniach kwitlë mu czerwioné roże. Oczë swoje dużë on we mie wlepił, jakbë mie z nich spolëc chcôł i dżugo nie rzekł słowa. Ku reszce zaczął mowic głosem cëchym i gżëbocim, chtóren jak ze za scanë na mie szedł:

- Të jezdes ten, co na Golijace dobël?
- To bëło za knopięcëch lôt! - odrzekł jem.

Tak on pokôzôł na scanę ręką, a jô uzdrzôł tam powieszoną moję puszczoówkę, za chtérnam so bëł nimi czasë oczë wëpatrzëł. Po chwilë on znowu sę pytôł:

- Të zes widzôł krolewionkę pod korunowaną jarzębiną?
- Jô ję widzôł!
- Të zes widzôł trzë ukôzci, chtérné bronią zaklëtego zômku?
- Widzôł jem Trud, i Strach, i Niewôrto - odrzekł jem, a dzywno mie bëło, skąd on to wszëtko mógł wiedzec.

(8)

- Sadnij! - rzekł on do mie - i gadej ze mną, bos mie brat z ducha i mój częzor w spòdku wezniesz!

Ale jô odrzekł:

- Jakóż jô móm z wami godac, panie, ciej jô od kolebci móm jęzek skażony i nicht mie nie rozumie, le naszymy ludze na pustkowiu?

A on sę przësłuchôł mojjij gôdce i rzekł:

- Daleko jem po swiece wanożëł i nadstôwiôł ucho rozmajityj ludzcij gôdce. Mow pomału, a jô cę rozumiec będę. Tec mowisz naszą ojcowëstą gôdką kaszubską a nie cuzą.

Tej nie żdajacy, jaż co rzekę, jał mowic:

- A wiesz të, chto jô taci? - Nie wiesz, chłopku, i prożno pytom.

I wëcygnął do mie ręce, jak papior biôłë, modrymi żëłami przetchané i rzekł:

- Zdrzëj na te ręce i bôcz, że one wiele krewii ludzci przelewałë.

Wzdrëg mie strząsł, a on to widzący uspokojił mie.

- Nie bój sę! Krom tego nie są to ręce morderza. Bo ciej jem przelewôł krew, to za swobodę i szczescé bracy w sprawiedlewëch wojnach. Ko wiem, że i të, małym jesz knapsciem bëwszy, dôł jes sę na Golijata i na nim dobëł. Bôcz, i jô sę bił z tacim Golijatem, le ten twój ożëł, a mój ostôł ju trupem na placu.

Ostry kaszel wziął go dusëc po tëch słowach, jaż on so biôłą chusteczką zatchnął gëbę. Ciej chustkę odjął, uzdrzôł jem na nij krew. Zaro mie sę terô przëbôczëło klepanié kosë za stodołą i jô sę dobrôł, komu to znaczy.

Ale on sę sparł na poduszkach i chwilę oddychôł, tej znowu zaczął mowic:

- Zdrzëj na scanę za siebie! - Cóż të widzysz?

Jô sę obroceł i widzôł: Nad stołem stojałë dwa rzëde ksążk na policach z drzewa. Nad nimi wisôł portret nieznanëgo mie człowieka w wojarscim płôszczu. Pod obrazem

na krzyż wisalë szabla długô, zakrzëwionô i strzelba.

A on rzekł:

- Chto ten człowiek na portrece, powiem cë przë orę-
dze. Bëł to mój podwëszy na wojnie. Ale przëzdrzëj sę sza-
blë i strzelbie: Nę szablë moji przodkowie tępilë na
karkach Turków i pogan, a jô ję nie dlô paradë nosëł
przez całe żëcé. Bo tak sę słuchô nôm rycerzom i szlachce.
A tą strzelbą jô to ubił, ledwie wërosły Ź z knopięcých
botów, mojigo Golijata ...

- Kanał, chłopku, taci rok, chdze jak zymkowy kwiat
budzëła sę wolô u ludzy. Ale cë, co panowelë, nie chcelë
jim swobodë dac. Tej ludze chwytelë za bronią, a jô chwy-
cël też. Zebroł jem przyjaceli i chłopów ze wsów na gro-
madę i szëkowanie do bitwë odbëwelësmë w lasach. Ale lëchy
człowiek zdradzël i nasadzël na mie tacygo Golijata jak
twój. Jakżesma na siebie naszła, nie bëło radë: Jeden z
naju muszôł ostac trupem. Jô dobëł. Ale ku reszce jednak
krol i jego ludze dostalë gorę, a jo burzonem obwożany, mu-
szôł ucec przed jich pomstą z kochanyj ojczëznë i tacëc
sę po swiece. A tu mieszkôł Strasz k, pokąd jô nie wrocël
i go nie wënekôł. Bôcz: Co pôrę lôt zjeżdzelë tu słudze
krolewsci i szukelë, czë mie ni ma, bë mie postawic przed
swojigo sędzygo i wëwrzec pomstę. I w niedzielę bëlë, ale
poniechelë mie, bo ju Pon Bog mie wzewô przed swój sąd
sprawiedlewy, a jich sadë mie ju nie dosygną.

Znowu kaszel nim zaczął trząsc, a czerwionô krew wë-
stąpiła mu na wardzi. Tak on odpoczał kask i dalij powiô-
dôł:

- W nij biotce z pruscim sługą nie uszło mie suchym
pëciem. Bo on mie trafił też i kula jego wbiła mie sę
przez żebra i do dzysodnia sedzy i truje mie płuca. Co pô-
rę lôt szła krew ze mie. Tej znowu sę stanowila, zem bëł
całë lata mocny i zdrowy. Ale terô wiem, że sę wiëcyj sta-
nowila nie będze. Dlôtegom wrocël do ojczëznë, bë tu
umrzec.

Znowu mie sę przëbôczëła Smierc, co rëno klepała kosę za stodołą. A on, jakbë më mësle zgôdł, mowił cëchym głosem:

- Nie żôł mie, że umrzec muszę. Dżëkujë Bogu, że zëmia moja kaszubskö na odpoczynk wieczny przëjimie moje kosce. Ale rôdbëm jësz tyle żëł, żëbë tobie w rëkë dac nitkë, po chtërnij të bës dalij szedł ku kłãbkowi. Bo cëbie wëbrała krolewionka pod korunowanã jarzëbinã, jak mie Wiedz, że i jô jë tam widzôł!

Ale jô nie rozumiôł, dokãd on cygnãł swojã gôdkë i mu to powiedzôł. A on odrzekł:

- Zrozumiesz pozdnij! Rzekë cë tyle: Ciej jem jachôł okrëtem po wieldzich morzach, widzôł jem dzywnë z dna morscigo rosnãcë nibë drzewa. Ale to niżôdnë drzewa, le budowë morscich stworów, chtërnë uczały ludze znaja. A zowia te budowë koralami. Kôzde jich pokolenie zbuduje kawaluszka tego drzewa i umierô, a nawetk jich grobë sã czãstkami jich budowë, rosnãcuj wiedno w gorë ku niebu i słuńcu. Po nieprzeliczonëch pokoleniach drzewa koralowë dosygnã ku reszce wierzchu wodë. Tej na njich usadnie zëmia, a rëkã Boskö zaseje na nij zwierzëta i roslenë. Bôcz, chłôpku, że w ludzcim swiece na ten przykłôd së dzeje. Nie od razu z gëlbocigo dna swiata budowa ludzkô urosnie do widu, bë Pón Bog na nij pisôł swoje dzeje. Ale mnodzi pokoleniô prôcowac i umierac muszã, bë drzewo jich żywota dosygło potrzebnyj wyzawë. I ludzci dzeje mogã jisc takã drogã: Wërosnie narod na wierzch i postawi zômk swojij chwałë. Ale dunë i wiatrë morsci zalejã go i zrzucã w gëlbã, skãd wëszedł. Zapadnie zômk i trzeba prôcë wielu pokoleni, żëbë go wëdwignãc na wierzch. - Jô pudë do grobu, a të pudzesz miedze ludzy i prôcowôł bëdziesz nad wëdwignieniëm zapadłëgo zômku.

- Ale mie së smutno zrobiło na te słowa i jem odrzekł:

- Chtôż jô jem, biedny pasturk i parobk, żëbë waszë robotë, panie, wzac na së! Wë uczały i pón, a jô biedny

serota bez nãuci i szëku. Pług umiem prowadzëc po roli i sec załozëc na zôtorze, ale rëka moja nie przëwykła ani do szablë, ani do piora. Słowo moje cuzym ludzom, jak granië wiatru w suchych wietwiach. Ciej së odezwië, tej së smiôc bëdã, a ciej jich namawiac bëdë, rzekã, zem głupi!

On së na to usmiechôł, zdrzôł na mie dłuگو i rzekł:

- Na twojim czole napisané, a z twojich oczu duch mowi. Cóz cë rzekła krolewionka pod korunowanã jarzëbi-nã? - Przëbôcz sobie!

A jô sobie przëbôczôł jij słowa:

- Nie uwôzej na swojà małosc i żorotnosc. Wëstrzel ociem ku swojij gwiozdze i udzërż sërce do wieldzi sprawie. Zdrzëj, jak pëszny ten zômk! Ciej złoty mój bot postawië na jego stopienië, zniknã te borë wkoł, a wërosnã chatë szczestlewëch ludzy, co żdajã zbawieniô, jak jich krolowô. Wstanie niewiadomy swiatu lud, o chternym dzeje dôwno pi-sac oprzestakë i znowu orac bëdze zëmië i żëglami jezdzec bëdze po wodach. Tej przëboczy sobie swiat, że lud taci żëł w czasach dôwno minionëch i dzëwic së bëdze, że zno-wu żëje.

A on mie ob ten czas pôlëł swojimi oczoma i rzekł, ciej jem kuńczëł:

- Udzërż sërce, Remus, i bôcz sobie, co rzekła kro-lewionka. Ni móm sełë, żebë z tobã gadac wiëcyj, ale kô-żë cë zawôlac, ciej bëdze trzeba.

Tak jô szedł, a dzywnë mësle mie po głowie chodzëłë. Ale wszetcigo przëmieszlanio skutk bëł ten, zem sobie po-wiedzôł:

- Nico jidze na ciebie, Remusu, ze Straszkowyj jizbë, a dłuگو ju twoje nodzi po pustkowiu chadzac nie bëdã!

W Michałowyj chace, co jak stary grzyb stojãła w sa-dze, Swięcë Pañsci zdrzelë ze scanë. Michôł sedzôł przë

13

stole nad swoją księgą, a Marta gospodarzyła przez kominku. Widno tam było i ciepło. A jô sedzôł naproczem Michała i sę pytôł:

- A chtëż to je, ten pón, co w Straszkuwyj leży jizbie bez miazdrë i czerwioną krewią kaszlô?

Ale Michôł sę zameszleł i nie odrzekł nick. Tak jô po dżdzi chwile znowu sę pytôł:

- Bo widzice, Michale, że dzywny to je człowiek. Z oczu patrzy jak pón, a mie rzekł biednemu i nieuczalëmu parobkowi, żebem wzał jego robotę na sę i szedł dalij jego droga. Wiem jô, że on umrzec muszy, bo Smierc klepie kosę réno za stodołą na niego i scanë trzeszczą od żolu, jakbë bëł jich panem.

- Bo on poprôwdze je tu panem! - rzekł Michôł.

A cieję jem mu w oczë zdrzôł zdzywiony, rzekł:

- Zesłôł Pón Bog z nieba rok taci, że w całym kraju ludze sę ruszac zaczęłë, jak pszczołë na rój. On, ten tam w Straszkuwyj jizbie, bëł w nen czas młodym, pësznym chłopciem. Ojc jego nieboszczyk, stary Zôbłocci bëł go wësłôł na szkołë, ale w nen rok nieubëtku wrocël on ze szkół i chodzël po pustkowiu i lasach ze strzelbą. - Moc Boskô! Nierownych ludzy, jednëch procem drudzim, posadzël Pón Bog na tyj zëmi. Choc on bëł starszym a po zwëczaju słu-chało mu gburstwo, to widzelësmë ludze na pustkowiu, że jimu nijak do gburzeniô. Ob dzień wanozël chdzes po lasach a wieczorami przëchodzël do czeladni i nóm opowiódôł. Nie wdarzë sobie wszetcigo, ale bëło to o starëch dziejach: Jak ma Kaszubi jesz miele swobodę i wiëldzich ksążat i panów, a kraj nasz bëł duży wszërz i wzdłuż miedze rzëkami i morzem. Powiódôł, jakzësma to wszetko wëzbëła, jakzësma odwëkła od broni i panowaniô i delësma włożëc jarzmo na siebie, jak no niemë bydłatko, i jak strzodë naszëch jezór i lasów chodzëma w nim do dzysodnia.

Michôł oprzestôł i jał przemëszlac, Marta cëcho, jak kocatko, usadła kole komina i wiëzła. Zorzô ognia z komina

malowała jîj skarnie tak czerwiono, jak lica Świętëch w obrôzkach na scanie.

A jô wiedzôł, że Michôł w pamięcë szukô wãtku nëch minionëch lôt i cerpliwie jem zdôł, jaż go naleze. Sztot on ~~z~~ milczôł, tej zaczął z nowa godac.

- Komu namienioné, tego nie minie! Zburzël pón Jozef krew nama młodym, zesma wëdobëła strzelbë i mieczë spod ustrzechë i szła z nim na łąci w lese, chdze on naju uczël wojowaniô. Dowiedzelë sę szandarzë krola pruscigo i zaczęłë za nami szlachowac. Przë jednyj orëdzë naszlë sę oni - pón Jozef i szandara - i nie bëło rade, le sę dobrełë do siebie na zëcé i smierc. Dobël nasz, ale sóm legł na dłudzi tydzień z kulą we wãtpiach. A jak wstôł z łôzka, tej ju szandarzë wszëdze mielë gorë, a on nocą muszôł ucekac w swiat. Nie bëło snac namienioné, zëbësma mielë naju wolą i panowanie, ma Kaszubi. - On terô wrocël po dłudzich latach do dom, ale na niego Smierc kosë klepie.

Jesz nigdë nie czuł jem tacych gôdk jak terô od panna Jozwa i Michała. I nie wiedzôł jem do tego dnia, że nóm wzëlë cuzy i swobodę, i panowanie, i zëmię. Bom bëł udbë, że taci naju porzëdk od poczëtku swiata od Boga bëł namieniony i jinaczyj bëc ni mogło.

A Michôł rzekł:

- Bôcz, Remus - są ludze taci, co bez bożoka na Świętą Katarzënë wezną dredzigo człowieka w służbë. Wezdrzą na cę, rzekną: poj ze mną! - i jidzesz; powiedzą: - zrobij tak! - i zrobisz z chęcą. Taci człowiek je ten tam na gorze w Straszkowyj jizbie. Zawôł - i słuchac muszysz. Të zes urôsł na parobka, mocny w gnoce i duży. Ni môsz krowë ani porwoza, ale prócą zarobisz swój chléb. Le w głowie môsz jinaczyj niż më drudzy. Bo, jak nen tam na gorze, widzôł jes krolewionkë i zapadły zômk. A ludzci strach ni mô do ciebie przëstëpu. Nasza Marcyjanna lëkała sę o ciebie. Bo jak nen knopem mołym bëwszy powiôdôł jîj

jako dziewczątka o krolewionce i zómku pod korunowaną jarzębiną, tak i tē jiy zaczął jes opowiadać. Tedē sę ona srodze bojała o ciebie i trampciem i warząchewką probowała twój miętci rozum zgęścęc. Bog wie, czē co skórała. Ale jo cē dóm radę, bom stary i sę doznôł wszetcigo: Zamknij uszē na to, co on gadac będze i przēmknij oko na jego wezdrzeniē. Bo cieje tego nie zrobisz, wanożęc po swiece będziesz jak on, a ubētk cę opuscy i ukontańtowanie do robe, do chtērnyj twój stan cę namienił.

Jō na to nie odrzekł nick, a Michōł zaczął spiewac swojā nocnā piesniā:

- Wszetci nasze dzenne sprawē przējm litosnie,
 Boże prawy,
 A gdē będzem zasypiale, niech cę nawet sen nasz
 chwale!

Ciej jem wēchodzēł z chałupē, Marta wēszała za mnā, uchwęcēła mie za rękōw i rzekła:

- Remus, nie chadej więcyj do pana Jozwa!

Ale jō odrzekł:

- Jakōż jō mu ni móm do wolē uczēnic, cieje on chory i Smierc na niego kose klepie?

Na to Marta nick nie rzekła i tak ma sę rozstała na noc ... W niedzielę pón Jozef mie znowu kōzōł przyńsc. Ten rōz on obleczony sedzōł na stołku przē stole. Bēł prawie przē pisaniu .Ale cieje jem wszedł, cēsnał pioro i rzekł:

- Na cóż to pisanie sę zdō? Zapozdze dlō mie, bo smierc za dwierzami. Sadnij, chłopku, bēsma pogōdała!

Tej zaczął mie opowiadać tak:

- Od nomłodszych lōt szukōł jem taci ksążci, w chtērnyj bē zapisane bēlē dzeje naszēgo ludu kaszubscigo. Alem taci ksążci nie nalōżł w żōdnyj ksęgarni. Ciej jem sę tego doznōł, tej uwzāł jem sę napisac nasze dzeje sóm. Sle daleko od ojczēznē, nieubētk i wanożenie nie dałē mie leż-

nosć k'temu, a terô, cie j jem wrocëł, lampka mojigo zë-
co gasnie. Co dzysô piszë, to bôjka, chtérną cë powiem.

Żôł mie bëło, ale nie odrzekł jem nick, bom wiedzôł,
ze smierc mu przetnie kôżdą robotę. A on zdrzacy długo na
mie, rzekł ku reszce:

- Żebës të miôł wid i miecz!

W sêrcu mie zakłôło na te słowa, bom sobie przëbô-
czëł, co mie ksądz rzekł, jak mie przëjął do wiarë: Dac
tobie wid i miecz, a chto wie, czëbes nie zrobił, jak ten
potcewy Michôł mowi. A Michôł bëł udbë, żebëm nieszczescô
po swiece narobił. Przëbôczëwszy sobie onę rozmowę, za-
czął jem panu Jozwowi wszëtko opowiadac. Powiedzôł jem też
o gronku i mieczu, com je nalôżł na zômkowyj gorze. A on
pytôł palącymi oczoma:

- A chdze żes podzôł złoty miecz?

A jô odrzekł smutno:

- Wezbeł jem miecz! Na kolana uklëkłszy, dôł jem go
w dôrunku nôpiëknieszyj z dzewcząt na swiece, bom mësłôł,
że to krolewionka zaklëtëgo zômku zëwcem na swiat przë-
szła.

A on na to odwrocëł ocze i zapstrzëł sę w okno, za
chtérnym ju kwiotci wëstapikë na drzewiëta w sadze i za
całą chwilę tak powiedzôł:

- Prôwda! Na cöz cë miecz, cie j cë nie dälë widu!

Tej znowu sę smutno usmiechôł do mie i rzekł:

- Wiem wszëtko o tobie. Smierc i tobie bëła blisko.
A żôł za ną piëkną panią bez mała cë nie wzał duszë. Cie j
jes przez taką przeszedł gorącą kuznią, bédzesz tyle
cwiardy, żebë jisc w zëcu swoją drogą nie boczący na cerz-
nie, drodzi i kaminie z rak ludzcich.

Potëm sztot sedzôł cëcho, le na skarniach zakwitłë
mu czerwionë roże a w oczach zażolëło sę jak od zëwëgo
wëgla. Tej zaczął mie tak powiôdac:

- Bôcz, chłopku, coc rzekę dzysô. Bog wie, czë jesz rôz przë taci sële z tobą mowic będë. Otworz okna, zebë wiater niosł wonią kwiatów w moją jizbę, bëm zabôczël, zem chory i że ju na drudzi rok nie obôczë kwitnącego sadu.

Tej podniosł ze stołu zwiniëté w długą rurę płotno, a cie jë rozwinął, uzdrzôł jem jë porësowanë kropkama dużymi i mólými, plachcami różnyj krosë i dładzimi zmijowatymi drogami. On wżëł, zawiesël płotno na scanie i sę zapytôł:

- A wiesz të, co to jesta?

Ale jô so przëboczël, zem u ksędza na nouce widzôł taci rysunci, cie jë on mie gwoli mojej skazonyj godci uczël osobno w swojej jizbie. Tedëm odrzekł:

- To je gwesno wizerunk jacigo kraju.

- To je wizerunk naszymj ojczëznë! - rzekł pón Jozef.

Potëm kôzôł mie bleżyj przëstâpic i jał wëkładać:

- Te dwa kraçonë czôrnë drodzi, co jidã z połniô ku nocë, to dwie wieldzi rzeci: na wschodze słuńca Wisła, na zachodze Odra. Tam, chdze Wisła bleży w morzë, môsz Gduńsk tam chdze Odra - môsz Szczecëno. Zdrzëj, jak linijô morzô podbiegô tępym klinem do uscô Odrë i bôcz, że przeszedłszy rzekę tę an lewyj brzeg, wiedno jesz stojisz na dównyj zëmi kaszubscij. Bo ona sę cygnie po gorach bôłtecich jaż bezmała tędë, chdze stoi Berlin, stolëca Niemców i miasto Rostoka, niedalek morzô. Od połniô sznur Wartë i Notecë jaż do kolana Wisłë i przë Fordonie, a od nocë morzë: to starodôwnë granice naszymj zëmi kaszubscij. Na połnië zëmia sę z nią łączy polskô, z chtërnã wola ksążãt najich i narodu jednã tworzëlasma Rzeczpospolitã.

Jô ze zdzewieniëm patrzël i słuchoł, bom sobie nigdë nie uwôzôł, zebë kraj Kaszubów bëł jaż taci duży. A on mowił dalij:

- Taci duży bëł nasz kraj i wiele w nim żëło ludu i panów, i ksążëta włôsne nimi rządzelë. A bële Kaszubi

(7)

bogate na lądze i okrętami włosnymi jezdziły po morzu, i wojsk żelaznych wiedły rejimańtę i mieli wola. Budoweli wsę i miasta. Cuzęch przėjimelę goscynnie a nieprzejócelę umielę pobic i wënekac z kraju. - Tak ma wëzdrzała dównij, szesc set löt nazód. A dzys, co mómę?

I przëkręł dwuma rękoma płachc na wizerunku i rzekł:

- Tyle nóm ostało z downyj chwałë.

Mie, chtërnému nicht jeszcze taci wiedzë nie dôł, zól sę zrobiło, że naju plemię jaż tyle stracëło i jem sę pytôł:

- Jakóz to bëło można?

- Naszedł nieprzejócel od zóchodu słońca i urywôł jim kraj za krajem, wiedno jidący na wschód słońca. Tak przeszedł Odrę i morzëł sę nopôrce ku Wisle i doparł swëgo.

- A czemuż sę naszy nie obronilë?

A pón Jozef dżugo przemészlôł i ku reszce powiedzôł tak:

- Pytôs sę, czemu naszy sę nie obronilë? - Więcyj niże jedna przëczena sę zeszlë, bë wëwołac taci straszny skutk. Ale strzod tëch przëczyn jednyj nie bëło i to tyj, żebë jim zbëwało na dzyrżkoscë, duchu, broni, mocë. Bëlë bitny i odwôzny na lądze i morzu, a mielë sposob bogaty. A jednak stracëlë ... Može sę dobierzesz o przëczynach jich upôdku, cie j ce powiem, co z naszëch dziejów. Uwôzej: Cie j wińdziesz z tego pustkowiô na swiat, nie zabóczysz zańsc do Oliwë, gniôzda dównëch nôbożnych Cystersów, chtërn tu stąd wiarę swiętą rozsewelë strzod naszëch przodków. Klosztor jich zniszczël ten sóm nieprzejócel, co nasze kraje zabrôł. Ale wioldzi i pëszny koscoł po nich jeszcze stoi. Pudzesz taę jaż przed ołtôrz wioldzi i klëkniesz przed dżym czôrnym szklącym kaminem, bo pod nim głëboko w sklepach koscoła stoja trume z koscami ksązat ~~ksązat~~ kaszubscich. Spomnij tam o nich jak dziecko nad grobami starszëch swojich i bôcz, że miedze nimi bëlë taci, chtërn-

nech dzirżkoscë, i krewii, i procë jesz dzysodnia, po szesc stach lôt, winnismë, że naju nieprzëjôcel nie wëtëpił do nedzi. Nowiększy z nich to Świętopożk. Na smiertelnym jesz łożu kłopot o przëchodné czasë swojigo ludu go nie opuscëł. Kozôł on tedë sënów swoich zawołac i podôł jim pëk zrzeszonëch mocno prëtów, bë go złômelë. Ale zôden ze sënów ni mogli tego dokozać. Tak ksazë Świętopożk wziął i rozrzeszoł pëk i podôł sënóm prëtë kôzdy z osobna. A oni je terô letcim sposobem połômelë. - Wezta sobie przyklôd z tëch prëtów - rzekł ksazë Świętopożk. - Zrzeszonëch waju nicht nie złomie, ale w pojedynkë waju zniszczą! - Nie-szczescë nasze, że wiedno zło rëka rozrzeszała pëtó, co nas trzymało w gromadze. W tym szukej, chłopku, przëczynë, zesmë sę nie obronilë.

Bëło mie, jakbë pón Jozef odemknął przede mną dwiërze co z casnyj jizbë prowadzëlë na szeroci kraj. Terô jô miôł na pytaniô, co mie pod trzema chojnami nachodzëlë głowë, odpowiedz gotową. Ale pón Jozef pokôzôł rëką na wizerunk naszëgo kraju i rzekł:

- Bôcz! Tam dalij ku Odrze masza mowa ju wëmarła. Tam bracô naszymy poddalë sę porządkowi i prawom nieprzëjôcela. A cë, co jesz zëją i mowë a obëczôj ojców tu nad Wisłą i morzem zachowelë, cë ju wszescë urosłë w niewoli i nie wiedzą, jak bëło downij i co jim słuchało. Sasma jak serotë na pańscim chlebie, co nie wiedzą, że jim słuchô panowanie a nie seroci chlëb.

Mocny kaszel jał trząsc panem Jozwem i krew pokôzała sę na jego wargach. Nie rzekł nic, le rëką dôł znac, że-bëm szedł.

Bëła to sobota, ciejszë przëszedł ksadz z Panem Jezusem. Pokąd sę pón Jozef spowiôdôł, naszymy stojelë na domie, Bëlë pón, pani, i Michôł, i Mörcen, i knôp od dobëtka, i Marcyjanna, i Marta. Kobietë cëcho pôczëz zmowilë a chłopë

stojelë pokornie, bo Ðón Bog bëł w goszenie za dwiërzami. Ku reszce dwierze sę odemklë a wszescë weszlë do Strasz-
kowsyj jizbë i poklëkalë, bë za ksędzem powtarzac pöcerz.

Ðón Jozef leżôł blady na swoim łozku, a jak sę skuñ-
czëło pojednanie z Bodziem, oczë jego szukałë ze wszet-
cich mie. Jak mie uzdrzôł, usmiechnął sę. Ksądz wëszedł. Uwôzôł jem dobrze, że dym swiecë szedł za nim. Chory dôł
znak rëkã, zëbë wszescë wëszlë, ale na mie patrzël, zëbëm
ostôł przë nim. Tak jô ostôł i zdôł, co mie powie, nim
së wëbierze na to dłudzi podrozowanie poza gwiozde.

- Czujë sę dzys mocny - rzekł on. Tak swieca jesz rôz
së rozzôli widem, nim zagasnie. Jak umrzë, powiezeta mie
na smëtôrz zaböczônã drogã wedle zömkowiska, abë jesz duch
mój jidacy za trumã wëzdrzôł na mol, chdzem nabrôł mësle
i ducha, co mie bëł wëdrownã palecã przez caãã drogã zëcö.
Tobiem bë bëł rôd ostawił napisanë dzeje naszëgo ludu,
ale zamiast nich muszë cë zlecëc böjkë. Niech cë to nie
dzywi! Zëcë ludzy i narodów wiëcyj je böjkã niže së zdaje.
Mëszlã, że jidã swojã wolã, a to rëka Boskô jich prowadzi,
jak gwiozde po drogach le Bogu wiadomëch. Të i jô i wszes-
cë na tym pustkowiu majã swoje drodzi przepisane: Trzë
kroci przed siebie widzã, ale mola, dokãd jisc muszã, nie
widzã. - Powiem cë të "b ö j k ë o d z e j a c h k a -
s z u b s c i c h":

- Biöły duch Ormuzd i czöorny duch Aryman, a po naszë-
mu Smëtku, zeszlë së w zëmi kaszubscij na gorze Rewkole, co
na morzë patrzy i dzeli tëch bracy, co ku Odrze cygnã, od
tëch, co lgnã do Gduńska. I obrocôł Ormuzd widnë jak skuñ-
ce oczë na niebo i morzë, i lãd, i powiedzôł tak:

. - Ten kraj to kolebka i truma. Ten lud on umarł a zë-
je. Na biölyj Arkonie stolemne kaminie, po chtërnëch wano-
zy sën dôwnëch Weletów z wëstudzonã duszã, modlacy së Bogu
gödka swëch wrogów, sóm wrog krewii swojij i głuchy na
skardzi, co wëchodzã z modził. Nad uscami Wisłë - rëbök i
rataj, zgarbiały ku zëmi i tçacy ikonë przëwëdrów i goscij,

a swoje rzuciwszy do smiecy. Jô ale jim zbudzę spod kamiannëch modził rycerzy i wodzów, i rozeżglę płomiń od biôłego Helu po Stopienny Kamiń, bë ozëlë znowu w mocë i chwale.

I odrzekł Smętk:

- Smierc jich i zguba to dobëcé moje. Pod Gryfowym znaciem bieželë morzami: Piorunë jich miecze a żôgle jich skrzydła! A wińcem gardów ogrodzëlë ubëtk wsów swoich i kontyn. Przystanie nad morzem to zdrzodła jich złota. A purpura złotô spiewała jich chwałę ze szczytów jich kontyn i biôłëch remion ~~jich~~ jich dziewcząt i niewiast. - Ale jô do nich spławił z kamiannëgo nortu zbojników głodnech na mizernëch skutach. I w granice kraju jô wbił jich klinem i podparł jich mocą. I-m szedł przed jich wojskiem jak gradowô chmura. A szpiegami poszłë i Zozdrosc i Zwada. Jô mocné rzędë jich rodów i plemion rozrzeszôł na snopë, a snopë postawił naproccem sobie, bë zdobëwca z nortu mógł żelaznym botem przeńsc po nich ku słuńcu. Duńscigo żołnierza rękoma jô spôlël Rujańską Stannicę, a Świętowita stolemny posąg rznął jem na ziemię, a z jego rzezbą pokrëtëch członków utłukł jem wiorë w odziń pod gronci żołnierscij strawë. - I ju jich ni ma, pësznëch Weletów! Bo rzędami leżą w kamiannëch grobach od Matci Rede do piósków Helu. Le szarô chmara nieswiadomëch gburów i rëbóków biednëch na smierc sę sposobi. Bo kamini czworo mechami obrosłëch i sycena dużô, co we wietrze zëzy na na pustym ugorze: to grob jich panów.

Ale nie rzekłszy słowa, Ormuzd wëcygnął rękę i spod grobowëgo kaminia wëdobël gôrsc prochu bohaterów i sôł go jak sêwca seje zôrno na przëchodné żniwa ku wschodowi słuńca i zachodowi, ku nortu i połniu. A proch szedł ku zëmi, jak rój gwiozd, jak żôłacé skrë. A chdze spadła skra, tam wëtrysnął odziń ze swiętyj zemi i łączël sę z ogniem w płom.

A Smętk sę skrzëwił i łysnął złym ociem i sygnał w durę strupiałëgo wiąza. Tam sedzôł sęp stary. A on go

wzał na dłoń, rozwinął mu skrzydła i pióro za piórciem werywający pusceł złym wiatrem za skrami. A sępowe pióra ku zemi spodałë, a z kôzdego lęglë sę sowe i sępë. I szarym skrzydłem padałë na ognie i gasëlë płomiń.

Ale Ormuzd biôły nie oprzestôł sôc swiętëch prochów na kaszubską zemię, a skrë padałë krom sów i sępów, jak rój gwiozd.

Taką bôjkę powiôdôł pón Jozef. Skarnie jimu sę ob ten czas zapôlëlë jak krew; a z oczu biłë skrë jak te same z Ormuzdowij ręci.

- Rozumiôł të mie? - pytôł po dżudzij chwilë.

A jô odrzekł:

- Będę skrą Ormuzdową!

- Pudzesz tedë - rzekł on - odwiedzysz ostatné granice, chdze mowią naszą gôdką. A będziesz zadôwôł pytanie:

- Chcôł të wëbawic zapadły zômk?

- Chcôł të przeniesc krolewionkę przez głëboką wodę?

A chto cë odrzeczë: Chcę! - ten je jedną skrą Ormuzdową więcyj. Przyńdze czas, że jich będzie tyle, jaż zbiją sę w płomiń szeroci nad grobami bohaterów naszëch i społa sowe i sępë. Tej wińdze z chwałą zapadły zômk a w nim sadnie na tronie zaklëtô krolewionka i zapanuje na zemi naszymy swoboda, i ubëtk, i szczestlewosc.

Po tëch słowach legł na wznak jak nieżewy, ale dôł mie ręką znac, żebëm szedł.

Tak jô szedł do swojij robotë, ale dusza moja ostaka tam na gorze w Straszkowyj jizbie u tego dzywnëgo człowieka i nie wiedzała, co ręce robią. Ciej jem szedł na wieczerzą, g tej letci wiater jał potrzásac wietwiami drzew pełnymi brzadowëgo kwiatu, a całë chmurë jego parzëlë ku zemi jak smiedziem. Ten tam na gorze spadnie lada chwilę, jak ten kwiat - pomëslôł jem sobie - ale drzewo, na chtërnym urosł, brzôd rodzëc będzie.

Ob wieczere wszescë sedzelë cëcho. A Marcyjanna miała oczë zapłakané. Le Michôł jak położël këzkę, westchnął i rzekł:

- Ręka Boskô! Komu namienioné, tego nie minie. Komu godzëna wëbiła, na tego czas!

Jakbë na odpowiedz zagotowało sę w stôrym zegarze i zaczęło bic. Bëła to prawie ósmô godzëna z wieczora, a jô liczył tak niechcäco do ósmë, ale zegar bił wstec dalij i dalij. Jaż Michôł sedzäcy do zegara plecoma obrocël sę i pytôł zdzewiony:

- Cóż ten zegar tak długo bije?

- Bił dwanostä godzënë! - rzekł jem.

- To je ta nieszczestlewô godzëna! - krzyknęła Marcyjanna i wëbiegła. A ma czulë jïj nodzi tupajäcë stopieniami w gorë do Straszkowyj jizbë. Ale jô widzôł zdrzäcy na zegar, jak skarnie mu sę mienilë na sposob, jak za mojih knopięcëch löt, ciej to no Straszek wëlecôł gospodarzëc po oborze. Dłudzi jego blegas słabo sę zybotôł täd i odlew, jakbë chcôł stanäc.

Niedługo a zrobiło sę zëwo w całym domu. Czuc sę dôł krzyk Marcyjanne: Nie zëje! Zerwôł jem sę, a Michôł i Mörccen i knöp ze mnä nieproszony pobiegłasma do gorë. Tam ju pón stojôł wëprostowany przë łozku i zdrzôł z mokrymi oczoma na wëgaszoné lica brata. Pani klëczała i mowiła pöczcz. Marcyjanna glosno w szertuch chlëchała. Ale na mie szło z tyj kamiannyj twarzë umarlëgo jadis mocné przëkozanië i czëzor sę na mie położël, pod chtërnym moja dusza cwiardniała. Cieju wszescë odeszlë zmowiwszy pöczcz za duszë umarlëgo, jô sę wrocël, uchwëcël rękë umarlëgo, zbiedniała, pocałowôł ją i przësägl:

- Wëpełnië twojë zëczbë i będë skrä Ormuzdowä!

